

Bažnyčia – Kristaus Sakramentas

KUN. VIKTORAS RIMŠELIS, MIC

Kristus yra Dievo matomasis paveikslas ir savo žmogiška prigimtimi yra Dievo sakramentas. Dėl išganymo darbo, kad žmonija būtų atpirkta, nebuvo būtina Dievui tapti žmogumi, kentėti ir mirti. Panašiai ir Kristui po atpirkimo atliktosios dramos nėra būtino reikalo pasilikti mūsų matomoje Bažnyčioje. Bet kaip Kristus matomoje žmogiškoje prigimtyje yra Dievo sakramentas, taip ir Bažnyčia visame savo matomume ir žmogiškoje silpnybėje yra Kristaus sakramentas.

Žinoma, tarp Kristaus ir Bažnyčios nėra tokios vienybės, kokia yra tarp Dievo ir Kristaus Žmogaus. Bet tarp Bažnyčios ir Kristaus yra iškūnijimo paslapties praradimas laiko tekmeje. Kaip Kristus buvo matomas Dievo gailingumo ženklas savo gyvenimo metu, taip Bažnyčia yra atpirkimo matomas ženklas, arba sakramentas, žmonijos istorijoje. Kaip, susitinkant su Dievu, negalima prasišaukti su Kristumi, taip ir, susitinkant su Kristumi, negalima prasišaukti su Jo Bažnyčia.

Kristus buvo matomasis nematomojo Dievo paveikslas. Panašiai šiandien krikščioniui Bažnyčia yra nematomojo Kristaus matomasis paveikslas, nes joje vyksta Kristaus pasiuntinybės praradimas. Kalbėdamas į apaštalus, kaip Bažnyčios atstovus, Kristus sako: „Kas jūsų klauso, tas manęs klauso, kas

manęs klauso, kas manęs klauso, kas manęs klauso...“ (Lk. 10, 16). Kristaus pasiuntinybės atleisti nuodėmes yra tęsiama ir po Jo prisikėlimo iš numirusių. Po prisikėlimo iš numirusių tą pačią pirmą savaitės dieną vakare Kristus pasirodė apaštalamis ir tarė: „Kaip Tėvas siuntė mane, taip ir aš jus siunčiu... imkite šventąją Dvasią. Kam nuodėmės atleisite, tam jos atleisios, ir kam sulaukysite, jos sulaukys“ (Jn. 20, 21-23).

Visi sakramentai yra paties Kristaus veiksmai, Bažnyčios liturgijoje ir apeigose yra mums matomi išganymo ženklai, o visa Bažnyčia yra didysis Kristaus ženklas, Jo sakramentas, duotas žmonijai, kad ji būtų išgelbėta amžinam gyvenimui

Kai Kristus Kafarnaume sta-
bo ištiktajam pasakė, kad nuodėmės jam atleisios, žmonės labai stebėjosi, kad Dievas gali paversti žmogui atleisti nuodėmes. Bet ir dabar žmonės stebisi, kad nuodėmės gali būti atleisios. Betgi Bažnyčia turi šią galią, kurią gavo iš paties Kristaus, tą pačią galią, kurią Kristus gavo iš Tėvo savo žmogiškai prigimčiai. Ir ta galia yra iš šv. Dvasios, kurią Kristus žadėjo atsiųsti po to, kai Jis bus pagarbintas.

Šitai sakdami, mes Bažnyčios neišaukštiname dėl jos pa-

čios. Bažnyčia yra ženklas, ir mes nesustojame prie ženklų. Mes juos praeiname ir skubame prie to, į ką ženklai nurodo. Bažnyčia yra Kristaus ženklas, arba sakramentas, kaip Kristus yra Dievo ženklas ir sakramentas. Gal ir su skausmu širdyje turime pripažinti, kad Bažnyčia arba, geriau sakant, mes, jos nariai, ne visada buvome ištikimi ženklai ir ne visada ištikimai nurodė kelią į Kristų. Kristus nori, kad Bažnyčia būtų laisva nuo visokios dėmės, kad ji šviestų visiems amžiams, rodydama Kristų, kurio ji yra matomasis paveikslas. Nepai-

sant karikatūros ir pažeminančio paveikslas, kurį kuria apie ją Bažnyčios priešai, nepaisant jos pačios žmogiškų silpnybių. Bažnyčia yra vienintelis ženklas, nurodąs į Kristų, kaip Kristus yra vienintelis ženklas, nurodąs į savo Tėvą.

Šiais laikais ir tarp katalikų atsiranda tokių, kurie Bažnyčią kritikuoja, kalba apie ją, kaip nuodėmingą Bažnyčią. Žinome, kad Bažnyčioje, arba toje Kristaus bendruomenėje, yra daug nusidėjėlių, bet, kaip Pijus XII enciklikoje „Kristaus mistinis kūnas“ sako: „Bažnyčios šven-

tumas visą laiką švies sakramentuose, kuriais ji gimdo ir maitina savo vaikus tikėjime, kurį ji visada užlaiko nepažeista šventuose įstatymuose, kuriuos ji visiems skelbia ir evangeliniuose patarimuose, kuriais ji perspėja, ir galiausiai dangiškoje dovanose ir nuostabiose galiuose, iš kurių neišsiamoma gausumo ji gimdo nesuskaitomus kankinių, mergelių ir išpažinėjų būrius“.

Tai tokia yra jos paslaptis, kuri ne vienam gal buvo kaip ir iškūnijimo paslaptis, suklupimo akmuo, nes šios dvi paslaptys – iškūnijimo ir matomosios Bažnyčios, yra tarp savęs surištos. Iškūnijimu Dievas priėmė mūsų žemiškąjį kūną, o Bažnyčią mes galime vadinti Kristaus iškūnijimo žmonijos istorijoje.

Antrojo šimtmečio gnostikai atmetė Dievo iškūnijimo paslaptį. Montonistai trečiame šimtmečiu atmetė Kristų, praradę savo veikimą Bažnyčioje, atmetė matomąją Bažnyčią, kuriai atstovauja vyskupai, kaip Tėtulijonas, pats montonistas, kalbėjo apie Katalikų Bažnyčią. Šie pirmųjų amžių klaidų skelbėjai tikėjo Bažnyčią, bet jie tikėjo, kad ji yra nematoma ir dvasinė, turinti savo narius, kurie betarpiškai mokomi šv. Dvasios.

Visi tie sąjūdžiai, pradėdant nuo senovės montonistų, kurie išpažįsta tik betarpiškos sielos santykį su šv. Dvasia, yra bandymas paneigti matomąją Bažnyčią, tarsi ji būtų tik kliūtis žmogaus sielai susitikti su Dievu. Bet tai yra tik svetimų dievų garbinimo ieškojimas. Mes turime pripažinti, kad mes esame žmonės, o ne tyrosios dvasios. Žmogaus kūnas nėra blogas, kaip gnostikai mokė. Dievas tapo žmogumi, tapo kūnu ir mus atpirko, palikdamas naują kūną – savo Bažnyčią.

Šv. Augustinas sako, kad panašiai, kaip žmogaus kūno sąnariams gaivinti yra reikalinga siela, šv. Dvasia yra reikalinga Kristaus sąnariams, Jo kūnui, yra Bažnyčia. Krikščionybės pradžioje ir vėliau Bažnyčios tėvams net į mintį negalėjo ateiti, kad galėtų būti daugiau kaip viena Kristaus Bažnyčia.

Palyginimas apie Bažnyčią, kaip apie tyriausią Kristaus sužieduotinę, turėtų pajudinti visus krikščionis į vienybę. Šiandien visų ištikinimų krikščionyse kaip tik ir bręsta samonė, kad jie yra Kristaus broliai ir seserys ir vienos šeimos nariai Kristaus Bažnyčioje. Šv. Kiprijonas, krikščioniškosios vienybės didysis skelbėjas, cituoja iš šv. Pauliaus laiško efeziečiams tekstą, kuris vaizduoja Kristaus vienybę su Bažnyčia sužieduotinės simboliu ir sako: „Kaip gali atkritėlis būti vienybėje su Kristumi, kai jis nėra vienybėje su Kristaus sužieduotine, kai jis nėra Kristaus Bažnyčioje“.

Bažnyčioje Kristus savo narius pašvenčia septyniais sakramentais ir teikia jiems savo Dvasios dovanas. Visi sakramentai yra paties Kristaus veiksmai, kurie Bažnyčios liturgijoje ir apeigose yra mums matomi išganymo ženklai. O visa Bažnyčia yra didysis Kristaus ženklas, Jo sakramentas, kuris duotas visai žmonijai, kad ji būtų išgelbėta amžinam gyvenimui.

EGLĖ JUODVALKĖ

Atidavėm tėvynei, ką turėjom

palaidosiu tave
širdyje
negulėsi turgaus
aikštėje lavonas patvory
šuliny pagriovy smegenim
ištaškytom ant dulkėto helio
tavo kraujo latakai teka
mano mintimis tavo
negyvi pirštai gniaužia
laisvę tu buvai tu
esi broli tu liksi

aš Beržas Vilkas
Tautvydas Žvejys
Pušėlė prieš Dievą
kuopos vadą
ir kovos draugus
prisiekiu vardan
brolių kritusių
už laisvę
nesigailėti nei gyvybės
nei jėgų atkurti
nepriklausomą tėvynę
sulaužęs priešais aš
būsiu baudžiamas
mirtim o Dieve
Visagali duok stiprybės

manęs pasaulyje nėra

tai aš rašau tau
Adelyte
Vytautas
be pavardės
su šautuvu
uniformotas
laisvas
jau paskutinę
vasarą negrįžtu
į namus nuimti
derliaus

ši nuotrauka
primins neklauzdą
tau tampusį kasas
vaikystės miškuose

pašiepdavai mokykloje
kai man nelipo mokslas
po vakarelių mes
dainuodavom iki
namų ir tavo tėvo
rūstaus žvilgsnio
neišdrįsau tau dovanoti
bučinio nešioju ir dabar
širdy to nerašysiu tau

ant nuotraukos
paklausti tai galiu

ar prisiminsi Vytautą

keisdami klykė kūdikiai
lopšy pasimainydami ropojo
stojosi ir ėjo pro duris į
mokslių laukus klėtį tvartą
Magdalena nedidelė rami
darbšti pagimdė dvylika

palaimino penkis sūnus
penki negrįžo

jei žūsime tėvynei dar
neiškovoję laisvės te
vaikai seka mūsų
pėdomis

dvi dukters sūnus kalejime
nukankinti Magdalena su
šviesiaplaukiais mažamečiais
ištremta

sugrįžusi viena kasdiena
kosėjo krauju darbšti
nedidelė ji kaimo vyrų
akyse iki mirties
ieškojo kadaise
vilksnių apspardytus
apspjaudytus sūnų
palaukus į aikštę

kam riejausi su Šviu
dėl skutimosi peiliuko
jam skustis nebereiks
kitam liks svarbu laikyt
liežuvi už dantų nebūt
iš pasaly užpuolę
būčiau susisprogdinęs
granata veido neatpažintų
tėvų netremtų
nepasakysiu nieko tegul
siunta ar dar gyvas gaila
Birutės blynų geros
skonio Apvaizda
amžinatilšį draugam
man tiktai tylą
skauda

leisgyvį Perkūną
pjuokliu perpjovė
į tris dalis

laukymė
viduramžių laivų

stiebais pušys
ramstė dangų
pintinė rudmėsių
lauke ant lapų
genys kalė
popietės tyloj
stebėjimui vaikystės
saulės spindulį ir
tankmę

kas gins
tėvynę jei ne
jos vaikai

tai sakau aš
Ramunė

ir man jau laikas
Paliusėle
mes buvome
šeši na su tavim septyni
susėdavom už motinos
nukrauto Kūčių stalo
bematant klegesys
nuščiūdavo tėvas
apžvelgdavo metus

patenkinamas rugių
derlius karvė apsiveršavo
sniegas įlaužė tvartą
stogą Antanas vėl
be priežasties apkūle
Petra Stepo išėginiuis
į kūrą įmetė Kazys
Balys mokyklinius batus
sudrenę jaunėliui

po nosim kiekvienam
pakilęs paplotėlį tėvas
sugraudėdavo laužkite
bernai ir taikykitės
visuotinos ramybės vakarą

atidavėm tėvynei ką turėjom
aš šeštas paskutinis Vaidila

Užrašai iš provincijos

Lituanus žurnalui 50

STASYS GOŠTAUTAS

Retas akademinis žurnalas sulaukia 50 metų. Aš žinau tik vieną — *Lituanus*. Kai po Antrojo pasaulinio karo pirmieji lietuviai iš pabėgėlių stovyklų Vokietijoje atvyko į Ameriką ir išlipo iš laivo, jie pradėjo naują gyvenimą, bet nepamiršo dirbti ir Lietuvai. Tai buvo nepaprasta karta, per daugiau kaip 60 metų sukūrusi išsiviję daug vertybių. Gal mes nepasiekėm tarpautinių viršūnių, gal nenustebinom pasaulio, bet išlaimėm dvi ar tris kartas, kurios su pasididžiavimu stojo į darbą Sąjūdžio laikais. Taip dirbo ateitininkai, skautai, akademikai, santariečiai ir šviesiečiai, rašytojai, muzikai, dailininkai... Visi jie turėjo vieną tikslą: mylėti Lietuvą iš tolo, nes iš arti buvo neįmanoma.

Atgijo lietuviška veikla

Tų daugiau kaip 25,000 neseniai atvykusių lietuvių dėka, staiga visuomeninis lietuviškas gyvenimas atgijo. Negalima pamiršti ir tų, kurie mus čia iškviėtė ir padėjo žengti pirmuosius išsiviejo žingsnius. Atvykusiųjų jau lauke sukurtos lietuviškos parapijos, klubai, laikraščiai, labai gyva knygų leidyba, tad išsiviejo reikėjo tik permirti ir tęsti, kas buvo pradėta.

Ir tikrai — pradėjo klestėti lietuviška spauda, teatrai, parodos, koncertai, poezijos vakarai, atsirado kultūros žurnalai: *Metmenys*, *Aidai* ir kt. Reikia taip pat prisiminti Lietuvos katalikų mokslo akademijos leidinius, praturtinusius lietuviškos biblioteką; Lituanistikos instituto leidinius (leidykla vadovavo dr. Tomas Remeikis); Lietuvių enciklopedijos leidėjų Juozo Kapočiaus, išleidusio ne tik 37 enciklopedijos tomus lietuviškai, bet ir šešis *Encyclopedia Lituanica* tomus bei daug kitų vertingų leidinių, inasą.

Bet tai daugiausia buvo lietuviški veikalai, skirti lietu-

viams. Angliškai buvo leidžiamas *AABA* žurnalas, skirtas daugiau bendriems Baltijos valstybių reikalams, dominuojamas latvių; *Baltic Forum* žurnalas, įsteigtas 1984 m., redaguotas Romo Misiano ir Aušros Kubiliūtės (jo jau seniai pasigendami), bet tokio, kaip *Lituanus*, neturime. Ir dar 50 metų!

Kaip gimė *Lituanus*?

Maždaug po penkerių metų nuo „išlipimo iš laivo“ — 1954-aisiais — atsirado reikalingas amerikiečius informuoti apie Lietuvą akademiškai, nes dauguma žurnalo steigėjų buvo akademikai arba studentai ir matė, kaip svarbu pristatyti Lietuvą, beveik išbrauktą iš gyvųjų tautų tarpo, pasaulio elitui.

Čia nuopelnas skirtinas Lietuvos studentų sąjungai (LSS; angliškai — LSA), kuriai, tarp kitko, vadovavo industrijos psichologas dr. Vytautas Petras Vygantas (1930–1998). Taip pat čia reiktų paminėti dr. Vytautą Vardį, kurio pirmas straipsnis, pasirašytas dar jo senąja pavardė *Žvirzdys*, pradėjo tą ilgą kelionę per pasaulio bibliotekas.

Illinois universitete (Champaign–Urbana) Lietuvos studentų sąjungai priklausė didelė grupė, kuri daug ką galėjo nuveikti. Ten, tarp 569 lietuvių studentų iš 12 skirtingų universitetų, kiek supranta, ir gimė *Lituanus* idėja, nes iš pradžių žurnalas priklausė studentams, ir tik po 1963 m. jį perėmė Lituanus fondacija. Tad Illinois universitete gimė studentų sąjunga ir *Lituanus* žurnalas, Harvard universitete — *Santara* (ten studijavo V. Kavolis ir R. Miezelis), ir t.t. Įdomu žvelgti į tų laikų jaunimo nuotrauką, išspausdintą jubiliejiname *Lituanus* bibliografijos numeryje.

Žurnalas turėjo savo tikslą

Lituanus tikslas nebuvo

pasilikti lietuvių namuose, bet patekti į kiekvieną žinomesnę biblioteką, kur mokslininkai ir studentai galėtų rasti tikslią mokslinę informaciją apie Lietuvą. Apskritai lietuviai nelabai vertino *Lituanus* užmojų ir retai skaitė anglišką tekstą. Aišku, ne jiems žurnalas ir buvo skirtas. Dabar, kai mūsų vaikai ir vaikaičiai daugiau skaito bei rašo angliškai, negu lietuviškai, *Lituanus* turi dar vieną paskirtį, apie kurią jo redaktoriams būtų verta pamąstyti. Gal Rimvydas Šilbajoris geriausiai susumavo žurnalo tikslą: „...*Lituanus* turi būti ne tik buvusios tikrovės veidrodis, bet ir šiandieninės lietuviškos tikrovės kūrėjas“ (Draugas. 1966.05.14).

Ieškant vertėjų

Šiandien daug straipsnių gali būti rašomi tiesiai angliškai, nes beveik visi mūsų akademikai geriau moka anglų, negu lietuvių kalbą, bet dar vis reikia vertėjų iš kitų kalbų. Kodėl reikia verstų?

Vertimas mūsų nėra labai vertinamas ir prastai apmokamas amatas, tačiau *Lituanus* žurnalui keturis kartus per metus reikia ieškoti vertėjų ir redaktorių susiduria su neįmanoma situacija. Dr. Antanas Klimas kadaise vedavo vertimo seminarą, iš kurio išsivystė *Lituanus* žurnale K. Jankausko novelių vertimas į anglų kalbą. Man pačiam teko vesti vertimo seminarą Kaune, Vytauto Didžiojo universitete, iš kurio išsivystė Jorge Luis Borges „lygja, išversta“ lietuvių kalbą. Gal čia būtų viena svarbiausių Lituanistikos katedros Illinois universitete funkcijų, nes niekur geriau neparuošime lietuvių-anglų kalbos vertėjų, kaip angliškoje aplinkoje. Taip pat reikia prisiminti, kad katedros vedėja, prof. Violeta Kelertienė yra kaip tik vertimo specialistė. Tai būtų svarbus investavimas ir Lietuvos fondui.

Lituanus medžiaga vertinga studijoms

Niekad turbūt nesužinosime, kiek disertacijų, knygų, straipsnių buvo parašyta apie Lietuvą ir apskritai Rytų Europą *Lituanus* dėka. Štai keli prisiminimai.

Ankstyvesniame (vol. 51:1, 2005) *Lituanus* numeryje išspausdinta, prieš porą metų parašyta, recenzija apie dvi Roger D. Petersen knygas. Iš bibliografijos matome, kad buvo plačiai pasinaudota šio žurnalo medžiaga, pateikta Algimanto Gurecko, L. Grinias, Daniel J. Kazetos, M. Mackevičiaus, T. Remeikio, S. Raštikio, J. Slavėno ir kt.

Taip pat pastebimas vis didėjantis susidomėjimas M. K. Čiurlioniu. Beveik visi kitataučiai, rašantys apie Čiurlionį, naudojami akademinė informacija, paimta iš *Lituanus* ir *Čiurlionis: Painter and Composer. Collected Essays and Notes 1906–1989*. (Chicago/Vilnius; Draugas/Vaga, 1994). Artimiausiam *Lituanus* numeryje bus išspausdintas straipsnis, para-

Dr. Vytautas Vygantas, *Lituanus* žurnalo kūrėjas ir vienas uoliausių jo puoselėtojų.

šytas brito George Kennaway, kuris taip pat nemažai pasinaudojo anksčiau minėtais leidiniais ir Anglijoje parašė įdomų straipsnį apie Čiurlionį.

Lituanus labai kukliai atšventė savo jubiliejų, paskelbdamas konkursą anglų kalba apie Spaudos draudimo panaikinimo šimto metų sukaktį. Konkurso laimėtojų esė bus išspausdintos artimiausiam žurnalo numeryje. Iš penkių atrinktų straipsnių, du: Alfred Bammesberger iš Eichstaet universiteto ir Giedriaus Suabačiaus iš Illinois universiteto. Stebiuosi, kad taip mažai akademiškų rado reikalingą dalyvauti konkurse. Lietuvos akademikai turėtų žinoti, kad šiuo metu *Lituanus* yra vienas geriausių tinklų tarptautiniam lituanistikos bendradarbiavimui. Žurnalas referuojamas ir pripažintas įvairiose tarptautinėse bibliotekose.

Jubiliejinis numeris

Jubiliejaus proga *Lituanus* išleido įspūdingą bibliografijos numerį, turintį 112 puslapių ir duodantį gerą vaizdą, kas buvo pasiekta. Įdomus yra vieno *Lituanus* steigėjų, Antano V. Dundzilos, įvadas „Present at the Creation“, kur jis visą pagarbą atiduoda dr. Vytautui Vygantui. Gaila, kad bibliografijoje nepažymėti specialūs *Lituanus* numeriai, skirti vienai ar kitai temai, pvz.: V. Krėvei Mickevičiui, kalbotyrai, Vilniaus Akademijai, M. K. Čiurlioniu, iš dalies Tomui Venclovai ir kt.

Kad *Lituanus* leidžiamas 50 metų, nėra atsitiktinumas. Daug žmonių dirbo tą tylų darbą — 19 vien redaktorių — o kiek dar paskirų numerių redaktorių, bijau net skaičiuoti. Nuo 1967 m. dr. Antanas Klimas suredagavo net 47 numerius, o dr. Tomas Remeikis — 29. Dabar jau daugiau kaip penkerius metus redaguoja Lituanistikos katedros vedėja prof. Violeta Kelertienė. Nėra temos, kur *Lituanus* nebūtų vienai ar kitaip paminėjęs per tuos 50 metų. Nepaisant *lapsus calamis* ir *lapsus linguae*, *Lituanus* yra tikras iš-

eivijos veidrodis, daugiau negu bet koks kitas žurnalas ar organizacija, nes *Lituanus* buvo nepartinis ir visi dirbo, kaip savo srities profesionalai, nekreipdami dėmesio į partijas bei ideologijas.

Tylieji darbuotojai

Bet *Lituanus* turi būti dėkingas ir tam tyliam, garbės neieškančiam administraciniam vadovui, kuris 35 metus prižiūrėjo, kad žurnalas išeitų laiku, kad medžiaga būtų pristatyta, išlaidos padengtos. Aš kalbu apie Joną Kučėną, vadovavusį administracijai 1963–1998 metais. Jam priklausoma nemaža *Lituanus* ir mūsų padėka.

Dabar jau 7 metus prie administracijos vairo stovi suimanis Arvydas Tamulis ir, kol *Lituanus* bus jo vadovaujamas, nėra pavojaus, kad žurnalas persikels į užmarštį, kaip daug kitų išsiviejo leidinių.

Taip pat negalima nepastebėti Henrietos Vepštienės nuopelnų, per tiek metų estetiškai ir techniškai apipavidalinusią kiekvieną numerį. Tai vis tylus žmones, kurių darbas taip gerai atliekamas, kad tampa nepastebimas.

Aišku, nesvarbu, kiek būtų prenumeratorių, joks kultūrinis, ir dar akademinis, žurnalas neišsilaiko be skelbimų ir mecenatų. Kiek supranta, šiuo metu *Lituanus* turi daugiau kaip 2,000 prenumeratorių (tai visgi daugiau, negu mūsų žurnalų, šiandien leidžiamų Lietuvoje ar net tarp Amerikos akademių žurnalų). Kadaise — 1965 m. — prenumeratorių buvo 7,000. Sunku net tikėti, kad žurnalas platinamas 97 pasaulio šalyse!

Lituanus fundacija turi keliasdešimt rėmėjų, mecenatų, kurie tyliai prisideda prie lietuviško darbo. Kai V. Vygantui reikėjo pritarimo ir pagalbos, jis gavo iš pirmojo *Lituanus* mecenato Juozo Bachūno. Kitas, tikrai solidarūs, rėmėjas yra Vytauto brolis dr. Mindaugas Vygantas, turbūt dosniausias *Lituanus* mecenatas. Pasigendu Australijos,

Europos, Lotynų Amerikos lietuvių paramos. Niekad nepastebėjau, kad žurnalas duotų kreditą už tylių mecenatų ištiesias rankas, gal tik *Draugas* būna retkarčiais išspausdinti jų sąrašai. Silyčiau mecenatus pagerbti ir pačiame žurnale, kaip įprasta pasaulio universitetuose.

Į geresnį supratimą

Vytauto Vyganto vizija ir jo įdėtas viso gyvenimo trūsas davė daugiau rezultatų, negu bet kas būtų galėjęs numatyti. Niekas, nei jo steigėjai, nesitikėjo, kad *Lituanus* gyvuos 50 metų. Ne kartą žurnalas buvo prie liepto galo, bet Vytautas

vis atradavo formulę, kaip jį išgelbėti.

Pirmame straipsnyje, išspausdintame pirmame *Lituanus* numeryje, žurnalo paskirtį atspindi pavadinimas — „Towards Better Understanding“. Kartais pagalvoju, ar nevertėtų pradėti tą geresnį supratimą nuo mūsų?

Jau baigiant rašyti šį straipsnį, prof. Antanas Klimas atsuntė *Varpų* fotokopiją (2005,19), kur vyr. redaktorius Leonas Peleckis-Kaktavičius aprašo *Lituanus* istoriją nuo pat pirmojo numerio. Tai 20 puslapių geros medžiagos, kuri, deja, ši kartą negalėjau pasinaudoti.

Lituanus žurnalo 50 metų

ROMUALDAS KRIAUCIŪNAS

LITUANUS: 50 Year Anniversary - Cumulative Index, 1954-2004. Volume Fifty, Number 5, Winter, 2004. Violeta Kelertas - redaktorė. 111 puslapių.

Šiame *Lituanus* numeryje išspausdintas vienas Antano Dundzilos septynių puslapių ilgio straipsnis su dviem nuotraukomis ir žurnalo 50 metų turinys, užima 82 puslapius. Leidinio pabaigoje dar yra 14 puslapių ilgio bibliografinis vardynas.

Apytikriai apskaičiuojant 50 metų turinyje suminėti apie 1,500 rašinių pavadinimų, suskirstytų į 19 kategorijų: Menas ir menininkai, Bibliografija, Ekonomija, Svetimas, Istorija, Lingvistika, Literatūra, Muzika, Filosofija, Politiniai mokslai, Sociologija ir knygų bei enciklopedijų recenzijos. Daugiausia vietos užima Knygų ir enciklopedijų recenzijos (apie 22 turinio puslapius). Literatūros bibliografija užima apie 17 puslapių. Trečioji vieta tenka Menui ir menininkams. Mažiausiai rašyta filosofijos ir muzikos temomis (bibliografijoje užima tik po puslapį vietos).

Vardynas užima 15 puslapių. Viename puslapyje yra apie 72 pavardės. Taigi, išvardinta apie tūkstantis ir daugiau pavardžių. Tačiau ne visos pavardės yra žurnalo bendradarbių. Mat vardynas sudėti ne tik įvairių rašinių ar kūrinių autoriai, bet ir aprašomųjų knygų ar kūrinių autoriai.

Peržiūrėję Vardyną galima susidaryti labai aiškų vaizdą, kokios pavardės minimos kuriame šio numerio puslapyje. Su ta mintimi pereju visas pavardes ir nusirašiau puslapių skaičių, kur kokia pavardė paduota. Pririnkau 35 pavardes, kurios paminėtos bent penkiuose turinio puslapiuose. Tokiu būdu sužinojau, kad per daugiausia puslapių išsiviejo Antano Klimo pavardė (paminėta keturiolikoje puslapių). Po to William Schmalstieg, paminėtas 11-je puslapių ir Jurgis Baltrušaitis, paminėtas 10 puslapių. Tačiau mano radinių patikimumas greitai išgaravo, pamąčius, kad daugeliu atveju viename puslapyje to paties asmens pavardė yra minima daugiau negu kartą. Tai va, vėl grįžtant prie Antano Klimo — taip, jo pavardė paminima keturiolikoje puslapių, bet bent dviejuose tų puslapių jis paminimas net 35 kartus. Bibliografiname vardynė Enrique

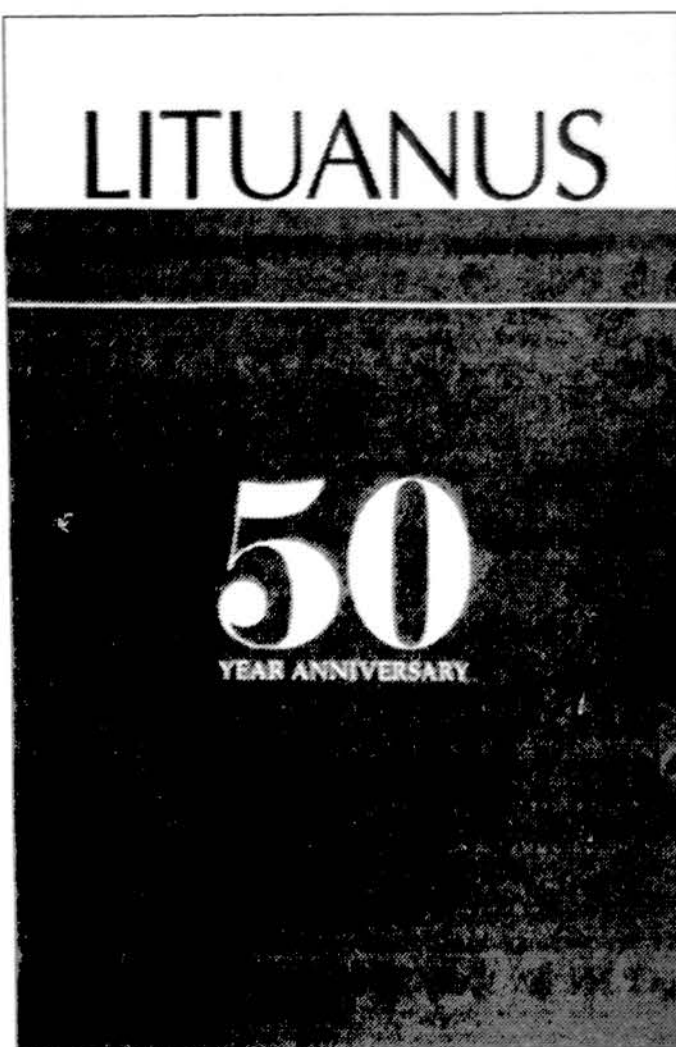
Arias minimas tik viename puslapyje, tačiau tame puslapyje jam priskirta vienuolika straipsnių.

Po 50 metų *Lituanus* turėjo devyniolika redaktorių, kurie abėcėles eile išvardinti šio numerio 12 puslapyje. Štai jie:

Kęstutis Čerkeliūnas, Birutė Ciplijauskaitė, Antanas Dundzila, Kęstutis Girmius, Violeta Kelertas, Antanas Klimas, Saulius Kuprys, Adomas Mickevičius, Jonas Račkauskas, Thomas Remeikis, Leonas Sabaliūnas, Ignas Skrupskelis, Alina Stakienė, Saulius Suziedelis, Stanley Vardys, Bronius Vaskelis, Robert Vitas, Vytautas Vygantas ir Jonas Zdanys. Būtų buvę įdomu šalia pavardės matyti ir redagavimo laiką ar metus.

Apžvalginame rašinyje — „Present at the Creation“ — Antanas Dundzila *Lituanus* leidinio įsteigimo kreditą atiduoda Vytautui Vygantui. Dar nerashau „žurnalo“, nes naujagimis buvo vos 12 puslapių ilgumo (8,5" x 11" formato). Gimimo data: 1954 m. vėlyvą lapkričio mėn. Leidiniui vardą sugalvojo ir redaktiniam branduoliui pasiūlė Antanas Dundzila. Antrojo numerio tiražas pakilo nuo 900 iki 1,200. Dvigubas nr. 3-4 paaugo iki 24 puslapių ir niekada nesutrumpėjo, o didėjo. Dabar keturis kartus per metus spausdinamas *Lituanus* žurnalas yra plačiai pasklidęs po akademinį pasaulį ir spausdinamas 3,000 egzempliorių tiražu. Jį pradėjo leisti Lietuvių studentų sąjunga, įsteigta 1951 metais. Savo žydėjimo metais (1957) šiai sąjungai priklausė 743 studentai, pasklidę po 22 sąjungos skyrius. Urbanos skyrių (Illinois universitete), kur *Lituanus* leidinys gimė, priklausė apie 40 narių. Lietuvių bendruomenės pritarimas leidiniui buvo entuziastiškas. Žurnalas buvo priimtas ir prenumeratorių. Lietuvių studentų sąjungos veiklai blėstant, 1963 metais buvo įsteigta pelno nesiekianti Lituanus fundacija, kuri *Lituanus* leidžia. Reikia dar pridėti, kad ši fundacija turi formalius ryšius su JAV Lietuvių bendruomene.

Antanas Dundzila, buvęs pirmasis *Lituanus* leidinio redaktorius, savo rašinį baigia stebėdamasis ir džiaugdamasis, kad žurnalas tiek ilgai išsilaikė. Jo manymu, žurnalui skirta ir toliau gyvuoti ir klestėti. Su tokia „pranašyste“ lengva sutikti.

Bibliografinio — 50 metų jubiliejinio — *Lituanus* žurnalo viršelio faktimikė.

Desantas Lietuvoje: tuzinas užsienio poetų

RIČARDAS ŠILEIKA

Apie šiameciami Poezijos festivalyje dalyvavusius svečia-šalius plunksnininkus visą teisybę kloti Vilniaus universiteto filologijos fakulteto slavų filologijos katedros doktorantė, Lietuvos rašytojų sąjungos tarptautinių programų koordinatore Laima Masytė.

– Kasmet i Lietuvos Poezijos pavasario festivali atvyksta poetų iš užsienio. Kokius veidus išvydo ir kokius vardus išgirdo mūsų poezijos vartotojai ir mėgėjai?

– Šiameciami Poezijos pavasario festivalyje dalyvavo dvylika užsienio svečių. Jauniausias – poetas Jan Volker Roehnert (1976 m.) iš Vokietijos. Jis turi tam tikrų sąsajų su Lietuva. Lankydamsis Amerikoje, susižavėjo Jono Meko kūryba. Yra net parašęs J. Mekui skirtą eilėraštį, ar panaudojęs jo eilutes kaip motto. Viešnia iš Amerikos, iš Bostono, Julie Kane jau yra svečiavusi Lietuvoje: 2002 metais vieną semestrą dėstė Vilniaus pedagoginiame universitete. Tada ji tebuvo Poezijos festivalio stebėtoja, o šiemet jau dalyvė. Mūsų šalyje taip pat jau yra buvę rašytojas iš Olandijos Willem van Toorn. Praėjusiais metais būtent jis, kartu su dešimčia lietuvių rašytojų, dalyvavo Nyderlandų ambasadoriaus inicijuotoje rašytojų vakarieneje Vilniuje, kurios metu diskutuota tema „Europa ir menininkas“. Bėgaliniai inteligentiškas ir malonus žmogus, kurį šiemet ir pasikvietėme i festivali.

– Šiek tiek egzotikos mūsų Poezijos pavasariui suteikė vietnamiečių poetas Lam Quang My. Jis jau dvidešimt dvejus metus gyvena Lenkijoje, Varšuvoje, yra fizikos mokslų daktaras. Bet poeziją rašo vietnamietiška. Labai prasmingas ir rusų poeto, gyvo klasiko Sergej Gandlevskij vizitas. Jo atskira kūrybos vakarą knygynė „Rusų kaja knyga“ surengė Lietuvos rusų bendruomenė ir rusų galerija.

– O kokiais keliais ir kokiais būdais kviečiami kitų šalių poetai?

– Be abejo, siekiamybė yra kviestis tik žvaigždės. Tačiau dėl nepakankamo finansavimo tai praktiškai nėra įmanoma. Nauji žmonės, apie mūsų Poezijos festivali išgirdę iš jau dalyvavusių savo kolegų, susižavi ir pasisiūlo patys. Vadinasi mūsų

festivalis turi garsų vardą. Tačiau, aišku, visų priimti nėsame pajėgūs. Stengiamės gauti besisilūpančių poetų kūrybos, kad ją perskaitytą kalbą žinantys vertėjai, patikintų, jog tai nėra visiška grafomanija.

Yra ir tokių sutapties dalykų, kada viena ar kita mūsų leidykla išleidžia užsienio poeto rinkinį, ir tas poetas yra kviečiamas ne tik i savo knygos suktuves, bet kartu iтраukiamas i festivalio renginius. Taip ivyko su Anglijos poete Menna El-fyn, kurios knyga *Vualiutas bučiny* išleido leidykla „Vaga“. Ją vertė Sonata Paliulytė, kurios pirmoji knyga P.S. podraug taip pat išleista tos pačios leidyklos.

Vadovaujames ir tokiu principu, kad mūsų poetai, grįžę iš kitų tarptautinių poezijos festivali, pasiūlo vieną ar kitą autorii. Šisų Kęstutis Navakas pasiūlė belgų poetą, vertėją, literatūrinių renginių organizatorių Germain Droogenbroodt. Tiesa, tarp mūsų nėra didelių rusų šiuolaikinės poezijos specialistų. Tad aš kreipiausi i Lietuvos rusų poetą Vitalijū Asovskij, kuris gerai žino kūrybos situaciją Rusijoje, pats asmeniškai pažista nemažai poetų. Ir jis kompetentingai patarė. O pavyzdžiui, čekų poetą, dramaturgą, muzikantą ir dailininką Marian Palla pasiūlė Čekijos ambasada, kuri ir finansavo jo kelionę ir buvimą čia. Trys lenkų poetai Jacek Lubart-Krzysica, Marek Wawrzkiwicz ir Aarne Puu festivalio renginiuose ne tik skaitė savo poeziją, bet Rašytojų klube pristatė lenkų i lietuvių poezijos dvikalbę antologiją *Krokuva-Vilnius*. Joje lenkų kalbon išversti 11 lietuvių poetų, lietuvių kalbon irgi 11 lenkų poetų. Šiemet kviestas armėnų poetas Edvard Militonian (jo išverstus eilėraščius spausdina ir Poezijos pavasario almanachas), deja, negalėjo atvykti. Stengsimės, kad jis atvyktų kitais metais.

– Sakyk, ar užtenka dėmesio atvykėliams, ar pakankamai propaguojama jų kūryba, ar jie lieka patenkinti?

– Beveik išskirtinai užsienio svečiai savo kūrybą skaito specialiame vakare, kuris trečius metus vyksta Europos skulptūrų parke. To parko iktūrėjas ir prezidentas Gintaras Karosas svečius mielai priima, o kad uodai (jie šiemet itin aršūs) negertų poetų kraujo, gelbsti, jau

antrus metus veikianti konferencijos salė, kuri yra ištisai puiki vieta analogiškiems renginiams. Svečiams šie skaitymai nėra vieninteliai. Jie labai noriai dalyvauja visuose kituose skaitymuose ivariose vietose – Užupio kavinėje, Rašytojų klube, podraug su kitais vyksta i Lietuvos miestus ir bažnytkaimius. Be to, beveik visų jų balsus išgirstame ir baigiamajame Poezijos pavasario vakare Vilniaus universiteto Sarbievijaus kieme.

– Ar lengva surasti ir prašyti vertėjų? Ar pristigus jėgu, telkiami ir aukštosiose mokyklose kalbas studijuojanti jaunuomenė? Ar poetus turi (gali) versti tik poetai?

– Mūsų nusistatymas ir tendencija – kad poezijos tekstus verstu profesionalūs vertėjai. Na, žinoma, turėjo ką versti ir poetai. Jonas Strielkūnas rūpinosi Sergej Gandlevskij eilėrašciais, Antanas A. Jonynas – Jan Volker Roehnert, Tautvyda Marcinkevičūtė – Julie Kane, Sonata Paliulytė – Menna El-fyn. O studentų prireikia, kada vertėjas negali dalyvauti pačiuose renginiuose ar važinėti kartu su autoriumi po provincijas. Tada mes kviečiame tų specialybių studentus. Jiems tai irgi gera praktika. O jeigu juos sudomintų literatūros vertimai, čia jau būtų pirmieji laipteliai. Štai šiemet Antanas Gailius iš nyderlandų kalbos vertė du poetus, o patys negalėjo būti su jais, todėl teko surasti palydovus. O Willem van Toorn festivalio metu lydejo ir jam vertėjavo nyderlandų kalbas studijavusi Birutė Mamėnaitė. Belgų poetui Germain Droogenbroodt talkininkauti prikaltinai prancūziškai mokanti poetė Dainiū Gintala.

– Su kuo šiemet bendravai pati, ką vertėi?

– Jau prieš kelerius metus i mūsų festivali norėjau pakviesti vieną iš geriausių Slovenijos poetiū Tają Kramberger, tačiau tai pavyko tik šiemet. O kadangi šiais metais nuo A iki Z tvarkiau visą užsienio poetų frontą, tai pasistengiau, kad Taja Kramberger būtų tarp mūsų. Jos poeziją skaitiau dar būdama studentė. Ją patią asmeniškai pažistu penkerius metus. Be to, gražiai sutapo, kad ji pernai savo kalbon išvertė mūsų poetės, dabar, tiesa, gyvenančios Kopenhagoje, Neringos Abrutytes knygą *Išpažintis*. Viešėdama Nidoje T. Kramberger tą verstinę N. Abrutytes

knygą padovanojo poetę mokiusiai mokytojai. Labai gražus gestas.

– Kas atvažiavo Poezijos festivalin iš mūsų lietuvių?

– Kaip ir kiekvieną pavasarį beveik visuose renginiuose labai uoliai dalyvauja poetė Vitalija Bogutaitė ir literatūros žinovas Kęstutis Keblys. Taip pat buvo atkakusi Lidija Šimkutė iš Australijos. Ir Eglė Juodvalkė. Pasigėdau dažniais pavasariais viešindios poetės Aldonos Veščūnaitės – Janavičienės.

– Kurie iš kviestučių ar pasisiūliu poetų įstrigo klausytojams?

– Paprastai, aišku, kviečiami vis nauji veidai. Reikia pasakyti, kad tokiam festivaliui, kuris iš esmės skirtas viešai publikai, yra optimalu išlaikyti pusiausvyrą. Tai yra parinkti kuo magesnius poetus. Pirmia, tai turi būti savo šalyse turintys svorį kūrėjai, kaip Sergej Gandlevskij, kurio kūryba studijuojama universitete (nepaisant to, kad mums jis buvo ligi šiolie nežinomas). Antra, reikalingi ir klausytojų publiką išjudinantys poetai, kurie savo eilėraščius palydi veiksmu ar garsu. Tokie šiemet buvo čekas Marian Palla ir vietnamietis Lam Quang My.

DAIVA ČEPAUSKAITĖ

*Turėjau gal keturias šilko sukneas,
jū net neišaugau, ponuli siuvėjau,
jos susidėvėjo gal net be manęs,
o aš tik prie spintos nuoga pastovėjau*

*turėjau keptuvę, samtelį taukų,
žirnelių žalių vazone pasisėjau,
dabar tik jaučiu, kad ir to netenku,
kad viską suvalgiau, o net suliesėjau*

*turėjau armoniką ir klavišus,
geltonus visus, o juodų – vieno trūko,
kaimyną turėjau, jis buvo gražus,
rašydavo daugtaškius ant atviruko*

*dabar jau net laiko, ir to neturiu,
dar reikia ištrūkusią sagą prisiūti,
beliks tik priglaust prie šiltų vidurių
laukų kirmėliuką liesuti.*

*Lietus teprimena tik šlapią vištą,
po kiemą straksi ir liūdnei lesioja,
žmogus pareina, nesakau – sugrįžta,
ir paspiria namus žemeta koja.*

*Žmogus pareina ir neprašo gerti,
nors liejas vandenys viršum iš saujų,
ir neturiu visai už ką išbarti,
žmogus prablyta, sako – nieko naujo.*

*Tik pirštai klaidžioja po stalą briauną,
tokia šviesa – lyg vakaro sulaukus,
žmogus pakyla ir save pargriauna
jauga dilgėles tyloj i plaukus.*

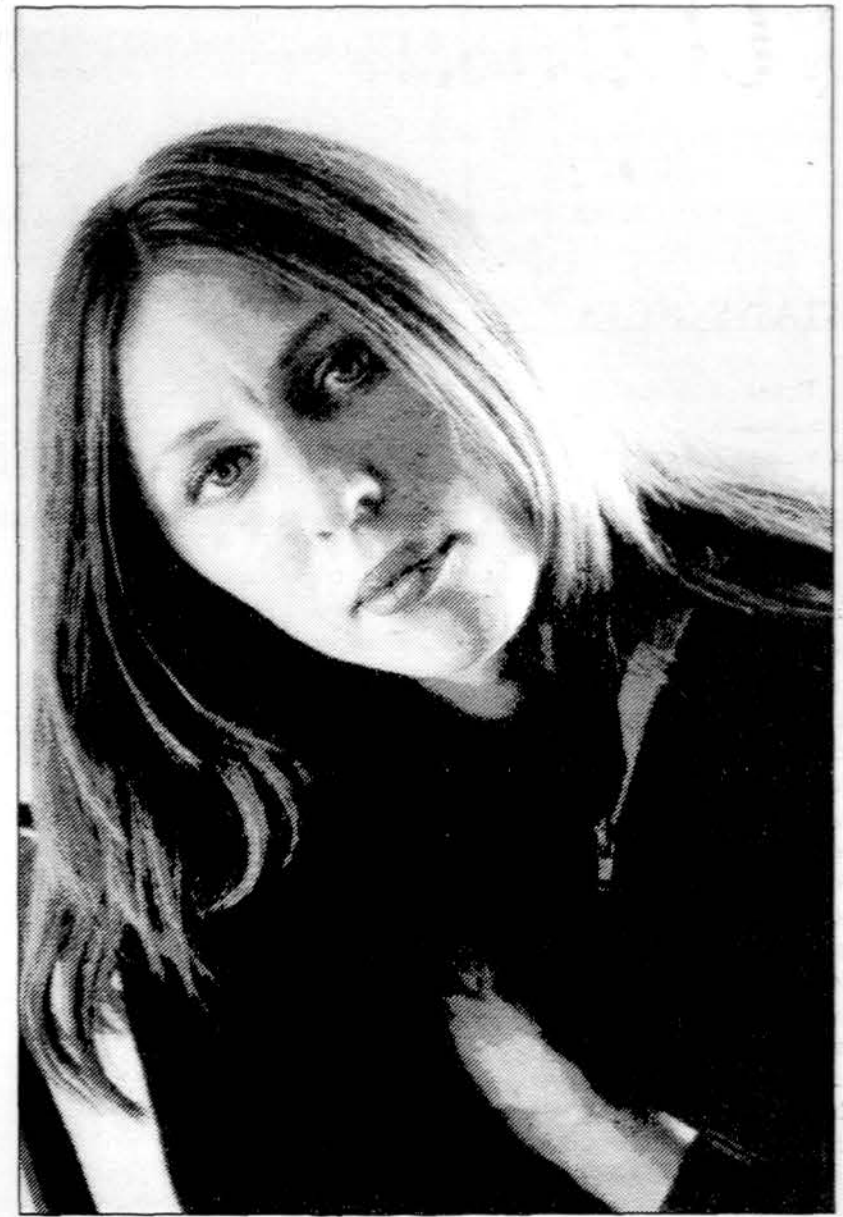
*Raviu ir gelia, nesakau, kad skauda,
niūniuoja Viešpats, nesakau – iš meilės,
žmogus užmiega ir sapnuoja raudą,
žiūriu ir gėra, be prasmės – o dailios*

*užmerktos akys dangų apkabina.
Ir panašu i mirtį, tik tai gyvos.
Ir širšės renkasi i durų spyną.
Sakau – jau žydi, nesakau – tik slyvos.*

*Nebūna ryto po nakties, sakau, nebūna,
gali ilgai žiūrėti prisimerkęs,
atsidalina nuo dangus bespalvio kūno
tik šešios oro prisisiurbę erkės.*

*Tik šešios žvaigždės suropoja i žvaigždyną,
ir kas iš to, jei nieko tai nereiškia.
Kažkas gražiai tą spiečių pavadiną
ir tik pagrindžia mintį aiškia –*

*nebūna ryto. Ir visi benamiai knarkia,
sapnuoja moters antakų laibutį.
Nebūna ryto niekada, judadasis sarge.
Tik švinta. Bet ir to negali būti.*

„Poezijos pavasario“ laureatė, knygos *Nereikia tikriausiai būtina* autorė Daiva Čepauskaitė. Romualdo Rakausko nuotrauka.

*Kai vakaras, kai banaliau nebūna,
kada lietus – vanduo vertikalus –
tik pakeliui per žemę lyg per kūną,
taip kaip per inkstą prateka alus,*

*taip, kaip per mus srovėlė šilto laiko,
kaip mes per jį, akimirka šilti,
lyg palikuonys seno aklo graiko,
užgime motinų vienoj – vilty,*

*vilty, kad jeigu jau esi sutvertas,
išduos ir kam, nejaugi vien mylės,
bet sumeluoja netgi trečias kartas,
ir padaugėja sieloje skyles,*

*ir lyja tiesiai ir stačiai, i gylį,
ir nēr kur dėtis, net jei banalu,
pieši ant lapo varnų ir dagilį,
ir pjauni juos popieriniu stiklu,*

*pasirašai, žiūri, kaip raidės miršta,
meldies i dievą – nuo lietaus pridenk,
o jis nutaiko tau i kaktą pirštą –
gyvenk, jei nori, jeigu ne – gyvenk.*

Liucija

EGLĖ PEREDNYTĖ

„Kodėl prie vieno žmogaus traukia, siela pailsi, o kitas tave sujaukia, išdrasko? Būna žmonių, su kuriais norisi susėsti ir išgerti arbatos – gali net nekalbėti – nuo jų dvelkia ramybė ir pastovumas.“

Aš gyvenime nekenciu vaidybos – tik ant scenos, jeigu pavyksta. Visą gyvenime reikia daryti švariai. Bet, deja, deja, taip nėra...

Tu klausai apie teatro dvasią? Dirbi, o kai dirbi, tai ir dvasia atsiranda. Ir azartas, įkvėpimas, noras save nugalėti.

Dvasingumas? Nemėgstu šio žodžio. Kas tai yra dvasingumas? Pernelyg dažnai juo švaistomės.

„Kas jums yra teatras?“

„Teatrą pasirinkau iš idealizmo, svajonių. Atrodė, kad be jo negalėčiau gyventi. Tik teatras, tik menas!“

Dabar, kai jau pasenau (man

penkiasdešimt penkeri), galvoju: kazin, ar rinkčiausi šita profesija? Nemanau, kad esu jai labai gabi. Teatre – kaip ir gyvenime – pilna visko: ir melo, ir klastos... Nepaisant to, kai matau talentingą spektaklį (o tokių nedaug.), aš vis tiek myliu teatrą. Širdis suvirpa iš džiaugsmo ir viską atleidiu.

Ką galiu pasakyti apie aktorius profesiją? Lazda turi du galus. Aktoriui reikia pasitikėti savo jėgomis ir kartu būti labai kritiškam. Didelis pasitikėjimas veda i pasipūtimą. Didelis kritiškumas sužlugo – neišeisi i sceną, jei savimi netikėsi. Suderinti tuos du dalykus – labai sunku. Kartais i vieną pusę nusvyri, kartais – i kitą... Sunku rasti aukso vidurį. Būna, artistas – pasipūtęs, o išeina i sceną ir – pšš...

Sako, aktorius nebijo išeiti i sceną. Dar ir kaip bijo! Aš net persižegnoju...

Kiekvienu nauju vaidmeniu

Liucija Zorubaitė.

reikia iš naujo įrodyti, kad dar gali dirbti teatre. Kartais būna sunku, bet suvaidinti, kad viskas gerai...

Visos artistės nori būti gražios, pastebėtos. Aš norėjau būti talentinga, bet ir to talento – ne prūda... Talentas – Dievo įdiebta žiežirba.

Teatro žmonės – įdomūs. Kiekvienas savotiškas. Artistai – nuotaikų žmonės. Šiandien t. gali šnekėti labai liūdnei, kitą dieną – vėl šviesiai...

Lietuvoje lėlininko profesija nėra ypatingai vertinama. Visi galvoja, kad vaidinti su lėle – tai ai, čia toks niekalas... Bet taip kalba tie, kurie nėra pamėginę.

Nukelta i 4 psl.

Lietuvos rašytojų sąjungos tarptautinių programų koordinatore Laima Masytė. Bernardas Pavlovec nuotr.

